

ประวัติและปฏิปทา หลวงปู่เทศก์ เทศรังสี

วัดหินหมากเป้ง

ด.พระพุทธบาท อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย

๐ ชาติกำเนิดและชีวิตปฐมวัย

หลวงปู่เทศก์ เทศรังสี มีนามเดิมว่า เทศก์ เรียวแรง เกิดเมื่อวันเสาร์ที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2445 ปีชาล ฦ บ้านสีดา ตำบลกลางใหญ่ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี บิดาชื่ออุส่าห์ เรียวแรง เดิมเป็นชาวอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย หนีความทุกข์ยากมาตั้งถิ่นฐานที่บ้านนาจิว ตำบลกลางใหญ่ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี มารดาชื่อ ครั่ง เป็นชาวพนอน ได้อพยพหนีพวกโจรขโมยมาจากทุ่งย่ำเมืองฝาง อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิติถ์ ได้สมรสกับนายอุส่าห์ มีบุตรธิดาด้วยกัน 10 คน ท่านเป็นคนที 9 และตายตั้งแต่เด็ก 2 คน เป็นหญิงหนึ่ง ชายหนึ่ง เติบโตมาด้วยกัน 8 คน ชาย 4 คน หญิง 4 คน

เมื่อเป็นเด็กอายุได้ 9 ขวบ ได้เรียนหนังสือภาษาไทยกับพี่ชายซึ่งบวชเป็นพระกับเด็กๆ ด้วยกันกว่า 10 คน และได้เรียนหนังสือประณม ก.กา มูลบทบรรพกิจ เรียนอยู่ปีกว่าพออ่านได้บ้าง แต่ยังไม่คล่อง แต่หนังสือสำหรับพระเณรเรียนในสมัยนั้น ซึ่งเขาเรียกว่า หนังสือธรรม (จารเฉพาะธรรมะคำสอนของ

พระพุทธเจ้า) อ่านได้คล่อง ต่อมาพี่ชายสึกจากพระไม่มีใครสอนเลยเลิกเรียนกันทั้งหมด แล้วได้ออกจากวัดไปช่วยงานบิดามารดา จนอายุราว 13 - 14 ปี เกิดนิมิตความฝันว่า พระพุทธรูปไส่ดีด้วยแสงวิ้งหนีเอาตัวรอด กระทั่งวิ่งเข้าห้องนอนร้องไห้บิดามารดาช่วยท่านทั้งสองก็เฉยอยู่เหมือนกับไม่มีเรื่องอะไร พระพุทธรูปหวัดด้วยแสงสะตั้งดินเหนียวโขกทั้งตัว ปราภฏรอยแสงยังเจ็บแสบอยู่ หลวงปู่ก็ว่าเป็นจริง ตื่นขึ้นมาจึงรู้ว่าเป็นความฝัน ต่อนั้นมาหลวงปู่ได้มีความคิดถึงเรื่องอาชีพของมนุษย์ที่กระทำกันอยู่ตั้งต้นแต่ฝนตกดินชุ่มฉ่ำ ลงมือทำนา และเรื่องอะไรก็ปาเถะ ตลอดถึงปีใหม่ ลงมือทำนาอีก อย่างนี้อยู่ตลอดชีวิต มาคิดเห็นว่าเกิดมานี้แสนทุกข์ลำบากจริงๆ ทำงานไม่มีเวลาหยุดยั้ง ซึ่งแต่ก่อนมาหลวงปู่ไม่เคยนึกคิดอย่างนี้เลยสักที มีแต่มีวเมมาด้วยการเพลิดเพลินตามประสานชนบท

เมื่ออายุ 16 ปี เจ้าคุณพระญาณวิเศษฐ์ สมิตธิวีรจารย์ (พระอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม) ได้เดินรุกขมูล มาถึงวัดบ้านนาสีดา ตำบลกลางใหญ่ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี ซึ่งเป็นวัดที่หลวงปู่อุปฐากอยู่ จึงเป็นโอกาสดีที่หลวงปู่ได้มีโอกาสปฏิบัติพระอาจารย์สิงห์ ขนดยาคโม แต่เนื่องด้วยวัดเป็นป่าทึบใช้มาลาเรียกขุม พระอาจารย์สิงห์เป็นไข้อยู่ไม่ได้จึงได้ออกไปจำพรรษาที่อื่น และได้ชักชวนหลวงปู่ให้ไปจำพรรษากับท่านด้วย ออกพรรษาแล้วพระอาจารย์สิงห์ได้กลับเมืองอุบลฯ ซึ่งเป็นถิ่นเดิมของท่าน หลวงปู่ก็ได้ติดตามท่านไป โดยก่อนไปหลวงปู่ได้ออกอกไม้รูปเทียนใส่ขันแล้วไปขอขมาโทษผู้เฒ่าผู้แก่ที่หลวงปู่คุ้นเคย ซึ่งท่านเหล่านั้นก็ให้ศีลให้พรให้สำเร็จตามความปรารถนาทุกประการ

หลวงปู่เทศก็ได้ติดตามพระอาจารย์สิงห์ รอนแรมไปในป่าและบ้านเล็กบ้านน้อย บางครั้งผจญกับไข้ป่าซึ่งเมื่อเป็นไข้ก็พักนอนตามร่มไม้ ไข้ซาแล้วก็เดินทางต่อไปพร้อมกันนั้นก็ทำความเพียรภาวนาไปในตัว เป็นเวลาเดือนกว่าจึงถึงเมืองอุบลฯ หลวงปู่ได้บรรพชาเป็นสามเณรโดยมีพระอาจารย์ลุยบ้างดงเค็งใหญ่ เป็นพระอุปัชฌาย์ บรรพชาแล้วได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมจนสอบนักธรรมชั้นตรีได้ในปีที่มีอายุครบ 20 และวันที่ 16 พฤษภาคม 2466 จึงได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดสุทัศน์ อำเภอเมืองอุบลราชธานี โดยมีพระมหาวัฐ เป็นพระอุปัชฌาย์ มีพระมหาปิ่น ปญญาพโล เป็นพระกรรมวาจาจารย์

๐ ชีวิตสมณะ การแสวงหาธรรม และปฏิบัติ

เมื่ออุปสมบทแล้ว หลวงปู่ก็ได้จำพรรษาอยู่ที่วัดสุทัศน์นั่นเอง ในปีนั้น พระอาจารย์สิงห์ฯ ได้กลับมาจำพรรษาที่เมืองอุบลฯอีก ออกพรรษาแล้วพร้อมด้วยพระมหาปิ่น ปญญาพโล (น้องชายของท่านอาจารย์สิงห์) และพระอีกหลายรูปด้วยกันได้ออกเดินรุกขมูลไปในที่ต่างๆ เดินตัดลัดป่าดงมูลและดงสิงซึ่งเลื่องลือในสมัยนั้นว่าเป็นป่าช้า ดงเสือ ผ่านจังหวัดร้อยเอ็ดและกาฬสินธุ์ตลอดถึงจังหวัดอุดรธานี หลวงปู่ได้ผจญภัยอันตรายและความยากลำบากต่างๆ แต่ก็ได้รับรสชาติของการออกเที่ยวรุกขมูล จนกระทั่งเดินทางถึงบ้านคือ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี ได้พบท่านอาจารย์เสาร์ กนดสีโล และท่านอาจารย์

มัน ภูริทัตโต อยู่ ณ ที่นั้น ได้เข้าฟังธรรมเทศนาจากท่านได้รับความเข้าใจสงบสบายดี ได้พักอยู่กับท่าน 2 - 3 คืน จากนั้นท่านอาจารย์สิงห์ ได้พากลับไปจำพรรษาที่บ้านหนองลาด อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร

ในปีนั้นหลวงปู่ได้ทำความเพียรอย่างกล้าหาญเด็ดเดี่ยว มีการทำความเพียรภาวนาตลอดวันค่ำคืนรุ่ง พร้อมกับนั้นก็ผ่อนอาหาร ฉันทน้อยที่สุดคือ ทำคำข้าวเหนียวเป็นคำๆ แต่ 60 คำ ถอยลงมาโดยลำดับถึง 3 คำ ฉันทอยู่ 3 วัน แล้วก็เพิ่มขึ้นโดยลำดับถึง 5 คำ ฉันทอยู่ได้ 5 วัน 10 คำ ฉันทอยู่ได้ 10 วัน 15 คำ ฉันทอยู่ได้ 3 เดือน กับข้าวก็มีแต่พริกกับเกลือเท่านั้น ตลอดเวลา 3 เดือน ก็จำวัตรเป็นต้นว่า บิณฑบาต ปัดกวาดลานวัดและหาบน้ำ ตลอดถึงอาจารย์วัตร ไม่ขาดสักวันจนกระทั่งออกพรรษาแล้ว หลวงปู่มันได้เรียกตัวให้ไปพบเพื่อกิจของสงฆ์บางอย่าง หลังจากนั้นหลวงปู่ก็ไม่ได้กลับไปจำพรรษากับพระอาจารย์สิงห์อีก

ในปี พ.ศ. 2468 ซึ่งเป็นพรรษาที่ 3 ของหลวงปู่ หลวงปู่ได้จำพรรษาที่บ้านนาข้างน้ำ ซึ่งไม่ไกลจากท่าบ่อที่ท่านอาจารย์มันอยู่ หลวงปู่ได้หมั้นไปฟังเทศน์เสมอ ออกพรรษาแล้วท่านอาจารย์มัน พร้อมด้วยคณะได้ออกเดินทางลงไปทางสกลนคร หลวงปู่มีความคิดถึงโยมแม่ จึงได้กลับไปบ้านเพื่อสงเคราะห์โยมแม่และได้แนะนำให้ท่านนุ่งขาวรักษาศีล 8 ซึ่งในครั้งนีโยมป้าอ่าวผู้ชายและพี่ชายก็เกิดศรัทธา ได้พากันนุ่งขาวรักษาศีล 8 ด้วย หลังจากนั้นหลวงปู่ได้รุกขมูลต่อไปอำเภอพรรณานิคม ซึ่งท่านอาจารย์สิงห์จำพรรษาอยู่ ณ ที่นั้น ต่อมาพระอาจารย์สิงห์ได้พาหมู่พระเณรไปตั้งสำนักสงฆ์ที่บ้านอากาศอำนวยอยู่ไม่นาน ท่านอาจารย์มัน ได้ตามไปถึง ท่านอาจารย์มันได้ให้หลวงปู่ตามท่านไปตั้งสำนักสงฆ์ที่บ้านสามผง ที่นี้หลวงปู่ได้มีโอกาสถวายการปฏิบัติท่านพระอาจารย์มัน โดยท่านได้ไปนอนที่ระเบียบกฐิของท่านอาจารย์ คอยถวายการปฏิบัติท่าน และได้มีโอกาสปฏิบัติความเพียรเดินจงกรมทำความสงบฟังเทศน์จากพระอาจารย์มัน

ในพรรษาที่ 6 พ.ศ. 2471 โยมพ่อของหลวงปู่ซึ่งบวชเป็นชีปะขาวมาได้ 11 ปี ได้มาอยู่จำพรรษากับหลวงปู่ที่ถ้ำพระนาฝีกหอทำให้เป็นโอกาสอันดีที่หลวงปู่ได้มีโอกาสอุปการะโยมพ่อทางธรรม และโยมพ่อของท่านก็ได้ทำภาวนากรรมฐานอย่างสุดความสามารถของท่านและได้ผลอย่างยิ่ง จนโยมพ่อของท่านได้อุทานออกมาว่า "ตั้งแต่เกิดมาในชีวิตนี้ฟังได้ซาบซึ้งในรสชาติของพระธรรมในครั้งนี่เอง" โยมพ่อท่านนั่งภาวนาก็มัญฐานได้นานเป็นเวลานานถึง 3 - 4 ชั่วโมงทีเดียว ซึ่งทำให้หลวงปู่ดีใจมากที่ได้สงเคราะห์โยมพ่อสมเจตนาธรรม ต่อมาในปีนั้นโยมพ่อของหลวงปู่เกิดอาพาธ หลวงปู่ได้คอยให้สติและอุบายต่างๆ จนเป็นที่พอใจ และถึงแก่กรรมด้วยอาการมีสติ สงบอารมณ์อยู่ตลอดจนหมดลมหายใจ

หลังจากโยมพ่อของหลวงปู่ถึงแก่กรรม หลวงปู่ก็ได้อยู่คนเดียวได้วิเวกและได้กำหนดในใจว่า "ชีวิตและเลือดเนื้อ ตลอดถึงขื่อวัตรที่หลวงปู่ทำอยู่ทั้งหมด ขอมอบบูชาพระรัตนตรัย เหมือนกับบุคคลเด็ดดอกไม้บูชาพระฉะนั้น" แล้วหลวงปู่ก็รีบเร่งปรารถนาความเพียรอย่างแรงกล้า ตั้งสติกำหนดจิตมิให้คิดนึก

ส่งออกไปภายนอก ให้อยู่ในความสงบเฉพาะภายในอย่างเดียว ตลอดวันยังคำ
คิดยังรุ่ง ก่อนจะนอนตั้งสติไว้อย่างไรตื่นมาก็ให้ได้อย่างนั้น หลวงปู่บอกว่า แม้
บางครั้งนอนหลับอยู่ก็รู้สึกตัวเองนอนหลับ แต่ลุกขึ้นไม่ได้ พยายามให้กาย
เคลื่อนไหวแล้วจึงจะรู้สึกตัวตื่นขึ้นมา โดยความเข้าใจในตนเองว่า จิตที่ไม่คิด
นึกส่งสายออกไปภายนอก สงบนิ่งอยู่ ณ ที่เดียวนั้นแลคือความหมดจดพ้นจาก
ทุกข์ทั้งปวงได้ ปัญญาที่เอามาใช้ชำระใจที่ส่งสายแล้วเข้ามาหาความสงบ
นั่นเอง ฉะนั้นจึงไม่พยายามที่จะใช้ปัญญาพิจารณาธาตุขันธ์อายตนะ เป็นต้น
หาได้รู้ไม่ว่า "กายกับจิตมันยังเกี่ยวเนื่องกันอยู่ เมื่อวิฤตหรืออารมณ์อันใดมา
กระทบส่วนใดส่วนหนึ่งเข้าแล้ว มันจะต้องกระเทือนถึงกัน ทำให้ใจที่สงบอยู่
แล้วนั้นหวั่นไหวไปตามกิเลสได้"

ออกพรรษาแล้วหลวงปู่ก็ได้ย้อนกลับไปหาพี่ชายและพระอาจารย์เสาร์ที่
นครพนม เนื่องจากได้ห่างจากหมู่เพื่อนและครูบาอาจารย์มาสองปีแล้ว ตั้งแต่
พระอาจารย์เสาร์และท่านอาจารย์มั่นฯ พร้อมทั้งหมู่คณะจากท่าบ่อไป เมื่อไป
อยู่ด้วยกับพระอาจารย์เสาร์ หลวงปู่ก็ได้ช่วยท่านอบรมญาติโยม และในปีนั้น
หลวงปู่ได้ขออาราธนาให้ท่านถ่ายรูปไว้เป็นที่ระลึก ที่แรกท่านก็ไม่ยอม พอ
หลวงปู่อ่อนวอนอ้างถึงเหตุผลความจำเป็น เพื่อให้บรรดาศิษยานุศิษย์และ
ลูกหลานยุคต่อไปได้มีโอกาสกราบไหว้เคารพบูชาท่านถึงได้ยอม ซึ่งนับเป็น
ประวัติกการณ เพราะแต่ก่อนมาท่านไม่ถ่ายรูปเลย แต่กระนั้นหลวงปู่ก็ยังเกรงว่า
ท่านอาจารย์เสาร์ จะเปลี่ยนใจต้องรีบให้ช่างไปตามช่างภาพมาจากฝั่งลาวมา
ถ่ายให้ หลวงปู่ดีใจมากถ่ายภาพท่านอาจารย์เสาร์ ได้แล้วได้แจกท่านเจ้า
คุณธรรมเจดีย์ และท่านพระครูสีลสัมปัน (ภายหลังได้เลื่อนเป็นเจ้าคุณธรรม
สารมณี)

รูปท่านอาจารย์เสาร์ที่หลวงปู่จัดการถ่ายครั้งนั้น ดูเหมือนจะเป็นรูปของท่าน
ครั้งเดียวที่มีโอกาสถ่ายไว้ได้ แม้ท่านอาจารย์มั่นก็เช่นเดียวกัน การถ่ายรูปไว้
เป็นที่ระลึกเป็นเรื่องที่ท่านปฏิเสธเสมอ เมื่อหลวงปู่อาราธนาอ่อนวอนบ่อยๆ
ท่านก็ว่า "ชื่อขนมให้หมากินดีกว่า" แต่เมื่อหลวงปู่อ่อนวอนชี้แจงเหตุผลหนัก
เข้า สุดท้ายท่านก็ใจอ่อน ทำให้เป็นบุญของคนรุ่นหลังๆ ที่ได้มีโอกาสมีรูปของ
ท่านไว้กราบไหว้สักการะ

ปี พ.ศ. 2475 นับเป็นพรรษาที่ 10 ของหลวงปู่ ท่านอาจารย์สิงห์ ได้เรียกให้ลูก
ศิษย์ที่อยู่ทางขอนแก่นลงไปโคราช หลวงปู่ซึ่งขณะนั้นได้ออกจากการจำ
พรรษาที่อำเภอพลและอยู่ที่อำเภอพลจึงได้ออกเดินทางพร้อมด้วยคณะไปพัก
ที่สวนของหลวงชาญนิคม หลวงปู่ได้พาหมู่คณะจัดเสนาสนะชั่วคราวขึ้น ใน
เวลานั้นอากาศร้อนจัดมาก หลวงปู่ซึ่งโดยปกติแล้วไม่ชอบอากาศร้อน แต่ก็ได้
กัดฟันอดทนต่อสู้อุณหภูมิไม่ท้อถอย สติที่อบรมดีแล้วของหลวงปู่สงบอยู่
ตลอดทั้งกลางวันและกลางคืน วันหนึ่งจิตรวมอยู่อย่างน่าประหลาดใจ คือรวม
ใหญ่เข้าสว่างอยู่คนเดียว แล้วมีความรู้ชัดเจนจนสว่างจ้าอยู่ ณ ที่เดียวจะ
พิจารณาอะไรๆ หรือมองดูในแง่ไหนในธรรมทั้งปวงก็หมดความลังเลสงสัยใน
ธรรมวินัยนี้ทั้งหมด คล้ายๆ กับว่า ถึงที่สุดแห่งธรรมทั้งปวงแล้ว แต่หลวงปู่ก็
ไม่ได้สนใจในเรื่องนั้น มีแต่ตั้งใจไว้ว่า "โฉนหนอเราจะชำระใจของเราให้

บริสุทธิ์หมดจด"

ในปี พ.ศ. 2476 ซึ่งเป็นพรรษาที่ 11 หลวงปู่ได้อยู่จำพรรษาที่วัดอรุณญวาสี ทำป้อ เมื่อออกพรรษาแล้วหลวงปู่ได้ปรารภกับพระครูสีลขันธสังวร (อ่อนสี) และชักชวนกันไปตามหาท่านอาจารย์มั่น ซึ่งขณะนั้นปลีกหมู่หนีความวุ่นวาย ไปอยู่จำพรรษาที่เชียงใหม่ หลวงปู่กับพระครู สีลขันธสังวร (อ่อนสี) ได้เข้าไป ถึงพม่าไปถึงผาสังฮ้าง ซึ่งเป็นเขตแดนของเมืองปิ่น ประเทศพม่า โดยเข้าใจว่า ท่านอาจารย์มั่น คงจะไปทางนั้น แต่ก็ไม่ปรากฏวิแววว่าท่านได้ไปทางนั้น การ เดินทางครั้งนั้นทำให้หลวงปู่ได้มีโอกาสไปไหว้พระธาตุปะหล่องซึ่งอยู่บนผา สังก้าง ซึ่งหลวงปู่กล่าวว่า พระธาตุนี้ขึ้นไปไหว้ยากที่สุด เพราะอยู่สูงบนผา สังก้าง และทางขึ้นยากมาก

หลังจากได้ไหว้พระธาตุปะหล่องแล้วจึงได้กลับลงมาโดยเดินข้ามดอยอ่างขาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ (ดอยอ่างขางนี้เดิมเขาเรียกว่า "ดอยมหาขาง" ซึ่งชาวบ้านเขาแปลว่า "ผีหวงที่สุด") การเดินทางยากลำบากมากต้องเดินไป ตามลำดัดห้วยและหน้าผาชันมากจนได้เกิดอุบัติเหตุเดินพลาดก้อนหินล้มลง หินบาดฝ่าเท้าเป็นแผลเหวอะหวะ หลวงปู่ได้เอาผ้าอังสะพันแล้วเดินทาง ต่อไป จนกระทั่งถึงบ้านมโนราห์ มีชาวบ้านบอกว่ามีดีเจ้าน้องหนึ่ง อยู่ที่ป่า เมียง แม่ปิ้ง ชื่อดีเจ้านั้น หลวงปู่ได้ถามลักษณะท่าทีและการปฏิบัติก็แน่ชัดว่า เป็นท่านอาจารย์มั่น แน่แล้วจึงได้ออกเดินทางต่อไปเพื่อพบท่านอาจารย์มั่น

การเดินทางได้แวะพักนอนที่ถ้ำดอกคำหนึ่งคืนแล้วเดินทางต่อจนถึงป่าเมียง แม่ปิ้ง ในเวลาบ่าย หลวงปู่และพระครู สีลขันธสังวร ตามไปถึงที่อยู่ของท่าน อาจารย์มั่นราวบ่าย 4 โมง ท่านกำลังเดินจงกรมอยู่พอท่านมองมาเห็นหลวงปู่ ท่านจำได้แม่นและเรียกชื่อหลวงปู่เลย หลังจากนั้นท่านอาจารย์มั่น ได้พักเดิน จงกรมเดินเข้าไปนั่งในอาศรมของท่าน หลวงปู่และพระครูสีลขันธสังวร ได้เข้าไปกราบนมัสการท่านและกราบเรียนถาม อุบายธรรมจากท่านอาจารย์มั่น ซึ่ง ท่านอาจารย์มั่นก็ได้เทศนาให้หลวงปู่ฟังเป็นใจความว่า

"ถ้าองค์ไหนดำเนินตามรอยของผมจนขำนิขานาญมันคง องค์นั้นยอม เจริญก้าวหน้าอย่างน้อยก็คงตัวอยู่ได้ตลอดรอดฝั่ง ถ้าองค์ไหนไม่ดำเนินตาม รอยของ ผม องค์นั้นยอมอยู่ไม่ทนนาน ต้องเสื่อมหรือสึกไป ผมเองหากมีภาระ มากยุ่งกับหมู่คณะการประกอบความเพียรไม่สม่ำเสมอ เฟงพิจารณาในกายค ตาสติไม่ละเอียดยึดจิตใจก็ไม่ค่อยจะปลอดโปร่งการพิจารณาอย่าให้จิตหนีออก นอกกาย อันนี้จะชัดเจนแจ่มแจ้งหรือไม่ก็อย่าได้ทอดทิ้งเฟงพิจารณาอยู่ ณ ที่นี้ละจะพิจารณาให้เป็นอสุภหรือให้เห็นเป็นธาตุก็ได้ หรือจะพิจารณาให้เห็น เป็นขันธหรือให้เห็นเป็นไตรลักษณ์ได้ทั้งนั้น แต่ให้พิจารณาเฟงลงเฉพาะเรื่อง นั้นจริงๆ ตลอดอิริยาบถทั้งสี่แล้วก็มีไหว้ว่าเห็นแล้วก็จะหยุดเสียเมื่อไร จะ เห็นชัดหรือไม่ชัดก็พิจารณาอยู่อย่างนั้นแหละ เมื่อพิจารณาอันใดชัดเจนแจ่ม แจ่มด้วยใจตนเองแล้ว สิ่งอื่นนอกนี้จะมาปรากฏชัดในที่เดียวกันดอก"

หลวงปู่ได้น้อมนำเอาธรรมะนั้นมาปฏิบัติตาม ใช้เวลาปรารภความเพียรอยู่ด้วย ไม่ประมาณสิ้นเวลา 6 เดือน โดยไม่มีความเบื่อหน่ายใจได้รับความสงบและ

เกิดอุบายเฉพาตนขึ้นมาว่า "ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในโลกนี้เป็นเพียงสักแต่ว่าเป็นธาตุสี่เท่านั้น แต่คนเราไปสมมติแล้วหลงสมมติตนเองต่างหาก มันจึงต้องยุ่งและเดือดร้อนด้วยประการทั้งปวง" การได้อุบายครั้งนี้ทำให้หลวงปู่มีจิตหนักแน่นมั่นคงผิดปกติกว่าเมื่อก่อนๆ มาก แล้วก็เชื่อมั่นในตัวเองว่า เดินถูกทางแล้วแต่ก็ไม่ได้กราบเรียนท่านอาจารย์มัน เพราะเชื่อในอุบายนี้ และคิดว่าจะกราบเรียนท่านอาจารย์มัน เมื่อไรก็คงได้ในปีนั้นหลวงปู่ทั้งสามรูป (ท่านอาจารย์มัน, หลวงปู่เทศก์, พระครูสีลขันธสังวร) ได้อยู่จำพรรษา ณ ที่นั้น ในปีนั้นอากาศหนาวเย็นมากเป็นพิเศษ หลวงปู่จึงได้ทำโรงไฟให้ท่านอาจารย์มันนอน

พรรษาต่อมาหลวงปู่ได้ลาท่านอาจารย์มันขึ้นไปจำพรรษาที่บ้านมุเซอร์ อำเภอฟัว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในที่นี่ไม่เคยมีพระไปจำพรรษาเลยสักที่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2481 สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ ธรรมธโร) วัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน กรุงเทพฯ ได้สั่งให้หลวงปู่ไปเป็นสมภารที่วัดหมู่บ้านชาวมอญชื่อบ้านหนองคู เขตอำเภอปากบ่อง (อำเภอป่าซางปัจจุบัน) จังหวัดลำพูน ในพรรษานี้หลวงปู่ได้เทศนาอบรมชาวมอญทั้งหมู่บ้านจนพวกเขาเลื่อมใสศรัทธาได้พากันสละผิมอญ เกือบทั้งหมดหมู่บ้านหันมานับถือพระไตรสรณคมน์ยังเหลืออีกสักหนึ่งจะหมด แต่หลวงปู่ไม่มีโอกาสอยู่ได้ออกจากวัดบ้านหนองคู กลับมาภาคอีสาน ก่อนจะกลับได้ไปนิมนต์ท่านอาจารย์มัน ให้กลับมาภาคอีสานอีกวาระหนึ่ง ซึ่งท่านอาจารย์มันได้บอกว่า "ดูกาลก่อน"

หลวงปู่ได้ลาท่านอาจารย์มันกลับมาเพียงผู้เดียว ส่วนพระครูสีลขันธสังวร ยังอยู่ตามท่านอาจารย์มัน ต่อไปหลวงปู่ได้เดินทางกลับมาทำบ่อ จังหวัดหนองคายและอยู่จำพรรษาที่วัดอรัญญาวาสีระหว่างพรรษาที่ 17 - 25 (พ.ศ. 2482 - 90) ณ ที่กลับมาอยู่วัดอรัญญาวาสีได้ 2 พรรษา คือระหว่าง ปี พ.ศ. 2484 - 2485 หลวงปู่ได้พาญาติโยมไปสร้างสำนักขึ้นที่ทิศตะวันตกของบ้านกลางใหญ่ ซึ่งยังคงเป็นสำนักถาวรมีพระเณรอยู่จำพรรษาดลอดมาทุกปีมิได้ขาดจนทุกวันนี้ ชื่อว่า "วัดนิโรธรังสี"

ขณะที่หลวงปู่อยู่จำพรรษาที่วัดอรัญญาวาสี ทำบ่อ เป็นเวลานานครั้งแรกถึง 9 ปีหลวงปู่ได้เล่าว่า เมื่อก่อนหลวงปู่ไม่สนใจในการก่อสร้างเพราะถือว่าเป็นเรื่องยุ่ง และไม่ใช่งานของสมณะ ผู้บวชจำต้องประพฤติเฉพาะสมณกิจเท่านั้น แต่เมื่อมาอยู่ที่วัดนี้แล้ว มองดูเสนาสนะที่อยู่อาศัยล้วนแต่เป็นมรดกของครูบาอาจารย์ได้ทำไว้ให้อยู่ทั้งนั้น แล้วมาค้นคิดถึงพระวินัยบางข้อ ท่านอนุญาตให้บูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะได้ จึงเกิดความละอายใจว่า มานอนกินของเก่าเฝ้าสมบัติเดิมของครูบาอาจารย์แท้ๆ

ต่อจากนั้นหลวงปู่จึงได้เริ่มพาญาติโยมทำการก่อสร้างมาจนกระทั่งบัดนี้ แต่ถึงกระนั้นก็ตามไม่ว่า ณ ที่ใดๆ หลวงปู่ไม่เคยทำการเรียไรมาก่อนสร้างเลยด้วยละอายแก่ใจมีก็ทำ ไม่มีก็ไม่ทำแล้วก็ไม่ยอมติดในงาน ถึงงานไม่เสร็จเมื่อทุนไม่มีก็ทิ้งได้โดยไม่มีเยื่อใย และขณะอยู่ที่วัดอรัญญาวาสีที่อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ออกพรรษาเมื่อ พ.ศ. 2490 โยมมารดาของหลวงปู่ป่วยอยู่ที่บ้านนา

สีดา ตำบลกลางใหญ่ หลวงปู่ก็ได้พยายามโยมมารดาด้วยธรรมโอสธและยา
ภายนอกจนสุดกำลังแต่เนื่องจากโยมมารดาอายุมากแล้วได้ 82 ปี อาการจึงมี
แต่ทรุดลงๆ แต่ด้านจิตใจหลวงปู่ได้พยายามรักษาให้อยู่ในความสงบอย่างยิ่ง
จนวาระสุดท้าย

ในปี พ.ศ. 2491 - 2492 ซึ่งเป็นพรรษาที่ 26 - 27 หลวงปู่ได้ไปอยู่จำพรรษาที่
เขาน้อย อ.ท่าแฉลบ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งหลวงปู่ได้นิมิตเห็นภูเขาลูกนี้แล้ว
ตั้งแต่อยู่วัดอรุณญวาสี ณ ที่นี้หลวงปู่ได้ทำความเพียรและรู้สึกแปลกมาก คือ
ได้ค้นธรรมที่ไม่เคยคิดและธรรมที่ยังไม่เคยรู้ลำดับอุบายและแนวปฏิบัติได้
ละเอียดถี่ถ้วน จนวางแนวปฏิบัติได้อย่างเชื่องตนเอง จึงได้เขียนหนังสือสอง
ทางสมถะวิปัสสนาเป็นเล่มแรก หลวงปู่ได้อยู่จำพรรษาที่เขาลูกนี้จนได้ข่าว
อาพาธของท่านอาจารย์มั่นจึงได้ลาจากเขาน้อยไปเยี่ยมอาการใช้ของท่าน
อาจารย์มั่น จนท่านมรณภาพแล้วได้อยู่ทำฌานปกิฉพของท่านจนเสร็จ
หลังจากนั้นหลวงปู่ได้มาคิดถึงหมู่คณะว่าพระผู้ใหญ่ที่จะเป็นที่พึ่งของพระ
กรรมฐานไม่มีหลวงปู่จึงตั้งใจออกเดินทางเข้ากรุงเทพฯ เป็นครั้งแรก เพื่อ
ติดต่อกับพระผู้ใหญ่ผู้ใหญ่นักกระทั่งไปถึงจังหวัดภูเก็ต

ที่จังหวัดภูเก็ต หลวงปู่ได้ผจญภัยอย่างร้ายแรง โดยพระท้องถิ่นเขาไม่ยอม
ให้อยู่ ถูกเผาทุกอิริยาบถ จนกระทั่งถูกปาด้วยก้อนอิฐและขี้โคลนโดยประการ
ต่างๆ ทางเจ้าคณะจังหวัดพังงาได้ขี้โคลนให้หนีจากท้องถิ่นที่เขาปกครอง
หลวงปู่ได้พยายามพูดความจริงให้ฟังว่า หลวงปู่มาเพื่ออบรมศีลธรรมและ
เผยแผ่ศาสนาอันเป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง มิได้มาเบียดเบียนใคร ต่อมา
ผู้ช่วยสังฆมนตรีได้มีหนังสือไปต่อว่าเจ้าคณะจังหวัดพังงาด้วยประการต่างๆ
เรื่องจึงสงบลง หลวงปู่ได้ไปอยู่จังหวัดพังงาหนึ่งพรรษา ต่อมาได้ขยับมาอยู่
ที่เกาะภูเก็ต กระทั่งได้ 15 พรรษา จึงได้ลาญาติโยมกลับมาภาคอีสาน การไป
อยู่เกาะภูเก็ตเป็นเหตุให้พระท้องถิ่นและญาติโยมเปลี่ยนสภาพไปหลายอย่าง
โดยเฉพาะการเทศนาและการบริหารนับว่าเป็นประโยชน์แก่พระท้องถิ่นมาก
ตามประเพณีเดิมชาวบ้านเขาเข้าหาพระและกราบพระต้องนั่งขัดสมาธิ (ขัด-
สะ-หมาด) หลวงปู่ได้ไปสอนให้ทำความเคารวะโดยให้นั่งพับเพียบทำให้
เรียบร้อยดีมาก หลวงปู่ได้สละทุกอย่างเพื่อประโยชน์แก่ชนชาวภูเก็ตและ
จังหวัดพังงาดังกล่าวแล้ว

เมื่อกลับมาภาคอีสาน หลวงปู่พิจารณาเห็นว่าได้แก่ชรา เดินรุกรขมุลมามาก
แล้ว ควรหาที่พักทำความเพียรภาวนาวิเวกเฉพาะตัว และเห็นว่าที่วัดหินหมาก
เป้ง เหมาะที่สุดจึงได้เข้ามาอยู่ที่วัดนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 เรื่อยมาจนกระทั่ง
บัดนี้หลวงปู่ได้พัฒนาวัดให้เจริญไปเรื่อยๆ จนกระทั่งญาติโยมทางกรุงเทพฯ
และหมู่บ้านใกล้เคียงรู้จักเข้าไปสนับสนุนช่วยกันทำถาวรวัตถุจนสมเด็จ
พระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ทรงยกย่องให้เป็น "วัดพัฒนาตัวอย่าง"
การก่อสร้างวัดหรือถาวรวัตถุนี้ คำว่า "ขอ" หรือ "เรียไร" ไม่เคยออกจากปาก
ของหลวงปู่แม้แต่คำเดียวสร้างอะไรขึ้นมาก็มีแต่ญาติโยมผู้มีศรัทธาบริจาคให้
ทั้งนั้น" นอกจากวัดหินหมากเป้งแล้ว ยังมีวัดสาขาของวัดหินหมากเป้งอีก คือ
"วัดเทสรังสี" และวัด "ลุมพินี"

เมื่อปี พ.ศ. 2520 หลวงปู่ได้ไปเผยแพร่ธรรมะที่สิงคโปร์ อินโดนีเซียและออสเตรเลียพร้อมด้วยพระ 3 องค์ ขรवास 2 คน ตามคำชักชวนเป็นเวลา 3 เดือนกว่า และได้กลับไปสิงคโปร์อีกครั้งหนึ่งและได้ไปพักที่เดิมอีกเป็นเวลานาน เพราะมีผู้อยากจะทำสร้างวัดที่นั่น แต่สถานที่ไม่เหมาะสมจึงไม่ได้สร้าง

หลวงปู่เทศก์ เทศร์สี ท่านได้รับตำแหน่ง เช่น เป็นพระอุปัชฌาย์ เป็นเจ้าคณะอำเภอภูเก็ท - พังงา - กระบี่ (ธรรมยุต) และในปี พ.ศ. 2500 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะชั้นสามัญฝ่ายวิปัสสนาธุระ ที่พระนิโรธรังสีคัมภีร์ปัญญาจารย์และในปี พ.ศ. 2534 ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นชั้นราชาคณะฝ่ายวิปัสสนาธุระที่ พระราชนิโรธรังสีคัมภีร์ปัญญาวิศิษฎ์ สถิต ณ วัดหินหมากเป้ง อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย ปัจจุบันท่านมีอายุ 91 ปี (นับถึงปี 2536) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดหินหมากเป้ง อ.ศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย

๐ ธรรมโอวาท

หลวงปู่ให้ธรรมโอวาทแก่พุทธศาสนิกชนมากมาย เช่น

1. ธรรม คือ ของจริงของแท้ เป็นแก่นของโลก ธรรม แปลว่า ของเป็นอยู่ทรงอยู่สภาพตามเป็นจริง เป็นอย่างไรก็ต้องเป็นอย่างนั้น เรียกว่า ธรรม ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ เป็นธรรมทั้งนั้น เรียก ชาติธรรม ชราธรรม พยาธิธรรม มรณธรรม ทำไมจึงเรียกว่า ธรรม คือทุกๆ คน จะต้องเป็นเหมือนกันหมด (ธรรมเทศนาเรื่อง ธรรมะ)
2. สมบัติที่มนุษย์ต้องการ ไม่ทราบว่าจะกอบโกยเอาไปถึงไหน ได้มาก็เพียงแต่เอาเลี้ยงชีวิตเท่านั้น เลี้ยงชีวิตให้ขาดายหน้อย นั้นละ ประโยชน์ของมนุษย์สมบัติเพียงแค่นั้นแหละ
3. เราเกิดมาในโลกนี้ จะเป็นมนุษย์หรือเป็นสัตว์ต่างๆ ก็ตามเถอะ เรียกว่าอยู่ในแควดวงของมัจจุราชทั้งนั้น หรือเปรียบเสมือนกับอยู่ในคุกในตาราง (รอความตาย) ด้วยกันทุกคน จะทำอะไรอยู่ที่ตาม จะเป็นผู้ดีวิเศษวิโสเท่าไรก็ช่าง แม้แต่องค์สัมมาสัมพุทธเจ้า สรีระร่างกายของพระองค์ยังปล่อยให้พญามัจจุราชทำลายได้ แต่ตัวจิตของพระองค์เป็นผู้พ้นแล้ว ไม่ยอมให้มัจจุราชข่มขู่ได้เลย (ธรรมเทศนาเรื่อง มัจจุราช)
4. ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในโลกนี้เป็นเพียงสักแต่ว่าเป็นธาตุสี่เท่านั้น แต่คนเราไปสมมติแล้วหลงสมมติตนเองต่างหาก มันก็ต้องยุ่งและเดือดร้อนด้วยประการทั้งปวง (อรรถโนประวัติฯ)
5. มนุษย์เราพากันสมมติ เรียกเอาตามความชอบใจของตนว่านั่นเป็นคน นั่นเป็นสัตว์เป็นนั่นเป็นนี่ต่างๆ นานาไป แต่ก่อนธาตุนั้นมันก็ทำให้รู้สึกอะไรตามสมมติของคนไม่ มันมีสภาพเป็นอยู่อย่างไรก็เป็นอยู่อย่างนั้นตามเดิม สมมติว่า หญิง ว่าชาย ว่าหนุ่ม ว่าแก่ ว่าสวย ไม่สวย ก่อนธาตุนั้นก็ไม่มีความรู้สึกอะไรเลย หน้าทีของมันเมื่อมาประชุมกันเข้าเป็นก้อนแล้ว อยู่ได้ชั่วขณะหนึ่งแล้วมันก็แปรไปตามสภาพของมัน ผลที่สุดมันก็แตกสลายแยกกัน ไปอยู่ตามสภาพเดิมของมันเท่านั้นเอง (ธาตุ - ชันธ์ - อายุตนะ สัมพันธ)
6. เมื่อเรามาฝึกหัดปฏิบัติธรรมจนเห็น เรื่องโทษของตนเองแล้ว ค่อยชำระสะสางให้มันหมดไปๆ ก็จะเป็นคุณแก่ตน

ในอนาคตข้างหน้า ได้ชื่อว่ามีเสียดิถีเกิดขึ้นมาเป็นมนุษย์ แล้วยังมาพบพระพุทธศาสนา และยังมีมาพบครูบาอาจารย์ ที่สอนให้เราละกิเลสอีกด้วย (ธรรมเทศนาเรื่องแก่นของการปฏิบัติ)

7. แท้ที่จริงธรรมะคือตัวของเรานี้ทุกคนก็มีแล้วครบมูลบริบูรณ์ทุกอย่าง แต่เราไม่ได้สร้างสมอบรมให้เห็นธรรมะที่มันมีในตัวของตน ธรรมะแทรกอยู่ในขันธโลกอันนี้ หากใช้อุบายปัญญาพิจารณากันกรองด้วยวิธี 3 อย่าง มีศีล สมาธิ ปัญญา ดังอธิบายแล้วธรรมะจะปรากฏในตัวของคุณๆ (ธรรมเทศนาเรื่องวิชัยธรรมออกจากโลก)

8. การศึกษาพระพุทธศาสนา ถ้าจะให้เข้าใจถูกต้องแล้ว ต้องให้มีทั้งปริยัติคือ การศึกษาและปฏิบัติตามความรู้ที่ได้ศึกษามานั้นให้ถูกต้อง โดยเฉพาะการปฏิบัติ ถ้าไม่ยืนตัวอยู่ในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาแล้ว จะไม่มีการถูกต้อง อันจะทำให้เกิดความรู้ในสังขารได้โดย มรรคปฏิบัติทางอันจะให้ถึงสังขารนั้น ก็ต้องรวมศีล สมาธิ ปัญญา ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แล้วปฏิเวธธรรมจึงจะเกิดขึ้นได้ (ธรรมเทศนา เรื่อง พุทธบริษัทพึงปฏิบัติตนเช่นไร)

9. คนที่จะข้ามโอฆะได้ต้องมีศรัทธาเสียก่อน ถ้าไม่มีศรัทธาเสียอย่างเดียวก็นั้นหมดทางที่จะข้ามโอฆะได้ ศรัทธาจึงเป็นของสำคัญที่สุด เช่น เชื้อมั่นในกรรม เชื้อผลของกรรม ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว แต่ว่าศรัทธาอันนั้น เป็นเบื้องต้นที่จะทำทาน ถ้ามีศรัทธาแล้วไม่ลดเรื่องการทำทาน อยู่ที่ไหนก็ทำได้ ทำมากก็ได้ ทำน้อยก็ได้ ไม่ต้องเลือก วัตถุในการทำงาน จะเป็นข้าว น้ำ อาหาร หมากพลู บุหรี่ ฯลฯ สารพัดสิ่งเป็นทาน ได้ทั้งหมด แม้แต่ใบไม้ ใบตอง ใบหญ้า ก็เป็นทานได้ เราทำด้วยความเชื่อมั่นว่า สิ่งนี้ทำไปแล้วจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นๆ ก็อ้อมอกอ้อมใจขึ้นมาเป็นบุญ นั่นแหละ ศรัทธา มันทำให้อ้อมอกอ้อมใจ ทำให้เกิดบุญซาบซึ้งถึงใจทุกอย่างไม่ลืมนเลย อันนั้นจึงเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ข้ามโอฆะ (ธรรมเทศนา เรื่องหลักการปฏิบัติธรรม)

10. กายและจิตอันนี้เป็นบุญกรรมและกิเลสนำมาตกแต่งให้ เมื่อนำมาใช้โดยหาสาระมิได้ถึงแม้จะมีอายุยืนนาน ก็ปานประหนึ่งว่าหาอายุมิได้ (คือ ไม่มีประโยชน์) สมกับพุทธพจน์ที่พระองค์ตรัสว่า

โย จ วุตสสดี ชีเว อปสุถิ อุตยพฺพยิ
เอกาหิ ชีวติ เสฎฺโง ปสุตโต อุตยพฺพยิ

แปลว่า บุคคลใดมีชีวิตอยู่ร้อยปี แต่เขาไม่ได้พิจารณาเห็นความเกิดดับ (ของอัตภาพนี้) ผู้นั้นผู้เขามีชีวิตอยู่วันเดียว แต่พิจารณาเห็นความเกิดดับไม่ได้ (ธรรมเทศนาเรื่องวันคืนล่วงไปๆ)

11. คนที่จะพ้นจากทุกข์ได้ พ้นจากโลกนี้ได้ พ้นจากกรรมได้ ก็เพราะใจอันเดียว จงยึดใจ ถือใจเป็นสำคัญ จะมาเกิดก็เพราะใจ เกิดแล้วจะมาสร้างกิเลสขึ้นก็เพราะใจ เป็นทุกข์ก็เพราะใจถ้าใจไม่เป็นทุกข์ ใจไม่ยึดถือ ปล่อยทิ้งเสีย กายอันนี้ก็ไปตามเรื่องของกาย ใจก็เป็นตามเรื่องของใจหมดเรื่องหมดราวกันที (ธรรมเทศนาเรื่องกรรม)

12. หิริ โอตตปป นี้เป็นธรรมที่สำคัญ เพราะเป็นพื้นฐานของศีล เป็นต้นของศีล ผู้จะมีศีลได้ ไม่ว่าจะศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 หรือศีล 227 ก็ตาม ต้องมีหิริ และโอตตปป 2 อย่างนี้ เนื่องจากได้เห็นจิตของคน เห็นความนึกความคิด ความปรุงของจิตของตน แล้วก็กลับบาปละอายบาป จึงไม่อาจจะทำความชั่วได้ ฉะนั้น ศีลก็บริสุทธิ์เท่านั้นเอง (ธรรมเทศนาเรื่อง เทวดานุสสติ)

13. การภาวนา คือ การอบรมจิตให้มีความสงบ เป็นการชำระจิตใจให้สงบจากอารมณ์ต่างๆ ยังเป็นการละเอียดไป

กว่าการรักษาศีลอีก จิตของเราถ้ายังไม่สงบราบใตแล้วมันก็ต้องยุ่งุ่นวายอยู่ตรงนั้น เมื่อมาฝึกหัดภาวนา เห็น โทษ เห็นภัย ของความยุ่งยากไม่สงบด้วยตนเองแล้ว เราก็จะพยายามทุกวิถีทางที่จะละความไม่สงบ เมื่อสิ่งใดที่ละได้ แล้ว อารมณ์ใดที่วาง ได้แล้วเราก็จะต้องรักษาไม่ให้สิ่งนั้น มันเกิดขึ้นมาอีก ไม่ใช่ที่เราละได้แล้วก็แล้วไปเลยไม่ต้อง คำนึงถึงมันอีก อย่างไม่ต้อง เพราะมันอาจจะสามารถที่จะฟื้นฟู่ขึ้นมาใหม่อีก ถ้ามันเกิดมาทีหลังจะยิ่งร้ายกว่าเก่า (ธรรมเทศนาเรื่อง มาร)

14. ฝึกหัดจิตให้เข้าถึงใจ วิธีปฏิบัติฝึกหัดกรรมฐานมีเท่านี้แหละ ใครจะฝึกหัดปฏิบัติอย่างไรๆ ก็เอาเถอะ จะภาวนา พุทโธ สัมมาอรหัง ยุกหนอนพองหนอ หรืออานาปานสติ ก็ไม่เป็นปัญหา คำบริกรรมเหล่านั้นก็เพื่อล่อให้จิตเข้ามาอยู่ในคำปริกรรม แต่คนที่เข้าใจผิดคิดว่าตนพิเศษ โอ้อวดเพื่อนว่าของเขาถูกของเอ็งละผิด อย่างนั้นอย่างนี้อะไรต่างๆ นานา พุทธศาสนาแท้ไม่เป็นอย่างนั้นหรอก มันต้องเป็นอันเดียวกัน ไม่มีใครผิดใครถูก เมื่อปฏิบัติถึงจิตรวมแล้ว จิตรวมเข้าไปเป็นอัปปนาแล้วปรหมเรื่อง จิตรวมเข้าถึงอัปปนาแล้วถึงที่สุดของการทำสมาธิเท่านั้น ไม่มีอะไรแตกต่างกัน (ธรรมเทศนาเรื่อง การปฏิบัติเบื้องต้น)

15. การหัดภาวนาเบื้องต้น คือ หัดให้เข้าถึงจิตเป็นหนึ่ง หัดเบื้องต้นก็จริง แต่มันถึงที่สุดได้ คือ จิตที่สงบนิ่งเป็นหนึ่ง มันก็ถึงที่สุดแล้ว การฝึกหัดจิต หัดมากหัดน้อยเท่าไรก็ตาม ต้องการให้จิตเข้าถึงที่สุด คือ จิตเป็นหนึ่งเท่านั้น การฝึกหัดจิตไม่นอกเหนือ ไปจากจิตเป็นหนึ่ง ส่วนอุบายปัญหาที่จะเกิดขึ้น มันเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล (ธรรมเทศนาเรื่อง แก่นของการปฏิบัติ)

16. ขอบใจตั้งใจทำให้จริงจัง และทำความเลื่อมใสพอใจในกัมมัญฐานของตนให้แน่วแน่เต็มที่ ทำนิดเดียวก็จะเป็นผล ยิ่งใหญ่ไพศาล เมื่อทำไปทุกๆ วัน วันละนิดวันละหน่อย มันหากจะมีวันหนึ่ง โดยที่เราไม่ได้ตั้งใจจะให้มัน เป็นเอง คราวนี้ละเราจะประสบโชคลาภอย่างยิ่งอย่าบอกใครเลย ถึงบอกก็ไม่ถูกเป็นของรู้และซาบซึ่งเฉพาะตนเอง คำว่าภาวนาขี้เกียจและปวดเมื่อยแข่งขาจะหายไปเองอย่างปลิดทิ้ง จะมีแต่อยากทำภาวนาสมาธิอยู่ๆไป (ธรรมเทศนาเรื่อง ทุกข์)

17. สติตัวนี้ควบคุมจิตอยู่ได้ ถ้าปล่อยให้ไปเวลานั้น ทำชั่วเวลานั้น จึงให้รักษาจิตตรงนั้นแหละ ควบคุมจิตตรงนั้นแหละ ให้มันอยู่นิ่งแน่วเป็นสมาธิภาวนา เข้าถึงในสงบนิ่งแน่วเลขอยู่ให้หัดตรงนี้แหละ พระพุทธศาสนาไม่ให้หัดอื่นไกล หัดตรงนี้แหละ ปฏิบัติศาสนาที่ปฏิบัติตรงนี้แหละ จะถึงศีล สมาธิ ปัญญา ก็ตรงนั้นแหละ (ธรรมเทศนาเรื่อง เบื้องต้นของการปฏิบัติกัมมัญฐาน)

18. แก่นสารคือ จิตที่เป็นหนึ่ง จับเอาจิตที่เป็นหนึ่งให้ได้ ครั้งจับเอาจิตที่เป็นหนึ่งได้แล้วรักษาเอาไว้ให้มัน ไม่ต้องเอาอื่นใดอีก เอาอันเดียวนั้นเท่านั้นเป็นพอแล้ว (ธรรมเทศนาเรื่อง แก่นของการปฏิบัติ)

19. จิตเป็นสมาธิแล้ว มันจึงจะมองเห็นธรรม คือ ความเกิด ความแก่ ความเจ็บไข้ และความตายได้ชัดเจน (ธรรมเทศนาเรื่อง ธรรมะ)

20. จิตมันต้องเป็นหนึ่ง ถ้าไม่ใช่หนึ่งแล้วก็ไม่ใช่จิต จิตเป็นหนึ่งกลายเป็นใจละ คราวนี้ตัวจิตนั้นแหละกลายเป็นใจ อันที่นิ่งเฉย ไม่คิดไม่นึก ไม่ปรุงไม่แต่ง ความรู้สึกเฉยๆ นั่นแหละมันกลายเป็นใจ จิตมันกลายเป็นใจ (ธรรมเทศนาเรื่อง วิหิต)

21. ใครๆ ก็พูดถึงจิตถึงใจ จิตเป็นทุกข์ จิตเดือดร้อน จิตขุ่นวุ่นวาย จิตกระวนกระวาย จิตกระสับกระส่าย มันเรื่องของจิตทั้งนั้นแหละ แต่ยังไม่เคยเห็นจิตสักที จิตแท้เป็นอย่างไรก็ไม่ทราบ เมื่อไม่เห็นจิตไม่เห็นใจ มันก็ไม่มีโอกาสที่จะชำระได้ ต้องเห็นตัวมันเสียก่อน รู้จักตัวที่เราพูดถึงเสียก่อน พอเราเดือดร้อนเราขุ่นเหงิงหรือส่งสายเราก็แก้ตรงนั้นเอง (ธรรมเทศนา เรื่องความโง่ของคนโง่)
22. นักฝึกหัดจิตทำสมาธิให้แน่วแน่ เป็นอารมณ์หนึ่งแล้ว จะมองเห็นกิเลสในจิตของตนเองทุกกาลทุกเวลาว่า มีกิเลสหายและละเอียดหนามากขนาดไหนเกิดขึ้นที่จิต เกิดจากเหตุอะไรและจะต้องชำระด้วยวิธีอย่างไร จิตจึงบริสุทธิ์ผ่องใส ค้นหากิเลสของตนเองอยู่ทุกเมื่อกิเลสจะหมดสิ้นไป (ของดีมีในศาสนาพุทธ)
23. การฝึกหัดสมาธิภาวนา คือ การตั้งสติอันเดียว ให้รู้ตัวอยู่เสมอ มันคิดมันนึกอะไรก็ให้รู้ตัวอยู่เสมอ ยิ่งรู้ตัวชัดเจน เข้มมันยิ่งเป็น เอกัคคตารมณ์ นั่นแหละตัวสมาธิ (อนุสสติ 10)
24. รู้สิ่งอื่นไม่สามารถจะชำระจิตของคนได้ รู้จิตของเราแน่แหละจึงจะเป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ (อนุสสติ 10)
25. การฝึกหัดจิตนี้ ถ้าอยากเป็นเร็วๆ มันก็ไม่เป็น หรือไม่อยากให้เป็นมันก็ประมาณเสียไม่เป็นเหมือนกัน อยากเป็นก็ไม่ว่า ไม่อยากเป็นก็ไม่ว่า ทำใจให้เป็นกลางๆ แล้วตั้งใจให้แน่วแน่วใจก็มั่นที่เรายึดมันอยู่นั่น แล้วภาวนาเรื่อยไปก็จะถึงซึ่งความอัศจรรย์ขึ้นมาในตัวของคน แล้วจะรู้ชัดขึ้นมาว่าอะไรเป็นอะไร (อนุสสติ 10)
26. การเห็นจิตของเราดี หนึ่งดี หนึ่งดี คิดชั่ว คิดหยาบ คิดละเอียด ก็รู้ดูจนกระทั่งมันวางลง ถ้าเห็นอยู่เสมอๆ แล้วก็วางหมด (อนุสสติ 10)
27. ปหานปธาน ให้เพียรดูที่จิตของเรานั้นแหละ การกระทำสิ่งใดๆ ก็เกิดจากจิตเป็นคนบัญชา ถ้าจับจิตเห็นจิตอันนี้แล้ว จะรู้ได้ดีเห็นได้ชัด ภายจะทำอะไรผิดหรือถูก ดีหรือชั่ว เป็นบุญหรือเป็นบาป รู้ได้ดีทีเดียว เอาสติไปตั้งไว้ที่จิต คิดค้นอยู่ที่จิต เห็นใจเป็นผู้สั่งกายทำอะไรๆ เห็นอยู่ตลอดเวลา (ธรรมเทศนาเรื่อง เพียรละความชั่ว)
28. ผู้ใดชนะข้าศึกคือ ตัวของเราคนเดียวได้แล้ว เป็นผู้ประเสริฐว่าการชนะชนหมู่มากนับเป็นพันล้าน เพราะข้าศึกอันเกิดจากคนอื่นภายนอก เมื่อพ่ายแพ้ก็เลิกกันไปที แต่ข้าศึกภายในนี้จะแพ้หรือชนะอย่างไร ก็ยังต้องอาศัยกันอยู่ อย่างนี้จนกว่าจะแตกดับจากกันไป ถึงแม้อายตนะภายในมีตาเป็นต้นที่เราเห็นๆ กันอยู่นี้ เมื่อหลับเสียแล้วก็ไม่เห็น แต่อายตนะของใจอีกส่วนหนึ่งนั้นซิดาบอดแล้ว หูหนวกแล้ว มันยังได้เห็น ได้ยินอยู่ ภายแตกดับแล้วใจยังมีอายตนะได้ ไซ้บริบูรณ์ดีทุกอย่างอยู่ และนำไปใช้ได้ทุกๆ สถานตลอดภพภูมินี้ด้วย ฉะนั้น เมื่อเราจะเอาชนะข้าศึกภายใน จึงเป็นการต่อสู้อย่างยิ่ง (ธรรมเทศนาเรื่อง พละ 5)
29. ผู้ที่ยอมตัวมารับเอาศีลไปไว้เป็นเครื่องปฏิบัติ จะเป็นศีล 5 - 8 - 10 - 227 ก็ตามได้ชื่อว่าเป็นผู้เริ่มต้นปฏิบัติศาสนะพรหมจรรย์ เข้าไปทำลายบ่อนรังข้าศึกอันมีอยู่ในภายในใจของตนแล้ว (ธรรมเทศนาเรื่อง สติปัญญาภาวนา)
30. หากจะเรียกภายในใจของคนเรานี้ว่า ผู้พระธรรมก็จะไม่ผิด (ธรรมเทศนาเรื่อง สติปัญญาภาวนา)
31. ธรรมเทศนาที่ท่านพูดที่ท่านสอนธรรมะนั้น ท่านสอนตรงนี้ คือสอนให้พิจารณาภายในใจตรงนี้ ไม่ได้สอนที่

อื่น สอนเข้าถึงตัว สอนให้เห็นของจริงในกายคนที่จะพ้นทุกข์ได้ก็เพราะเห็นของจริงตรงนี้ จะถึงมรรคผลนิพพาน ฌาน สมาบัติ ก็ตรงนี้แหละ ไม่ใช่อื่น ไกลเลย เห็นเฉพาะในตัวของเรา ถ้าไปเห็นของอื่นละไม่ใช่ (ธรรมเทศนาเรื่อง ธรรม)

32. ตัวจิตหรือตัวใจอันนี้แหละไม่มีตนมีตัว ถ้าเรารู้เรื่องจิตเรื่องใจเสียแล้ว มันง่ายนิดเดียวฝึกหัดปฏิบัติกันมัจฉานกั เพื่อชำระใจ หรือต่อสู้กับกิเลสของใจนี้ ถ้าไม่เห็นจิตหรือใจแล้วก็ไม่ทราบว่าจะไปต่อสู้กับกิเลสตรงไหน เพราะกิเลส ที่ใจสงครามไม่มีนามเพละ ไม่ทราบว่าจะรบอย่างไรกัน ต้องมีสนามเพละสำหรับยึดไว้เป็นที่ป้องกันข้าศึก มันจึง ค่อยรู้จักรบ รู้จักแพ้ รู้จักชนะ ขอให้พากันพิจารณาทุกคนๆ เรื่องใจของตน เวลานี้เราเห็นใจแล้วหรือยัง ใจหรือจิต ของเรานั้นมันอยู่ที่ไหนมีอาการอย่างไร (ธรรมเทศนาเรื่อง กิเลส)

33. ความจริงกิเลสไม่มีตนมีตัว ไม่ได้เอาไปละที่ไหน หรือเอาไปทิ้งให้ใคร เป็นการละออกจากใจของตนเอง (ธรรม เทศนาเรื่อง เพียงละความชั่ว)

34. บ่วงของมารได้แก่อะไร อาการของจิตที่เกี่ยวไปตามอารมณ์นั้น ย่อมมีทั้งอารมณ์ดีและอารมณ์ร้าย จึงต้องมี ความสุขบ้างทุกข์บ้างเป็นธรรมดา ตามวิสัยของปฏิกิริยาจิตที่เกี่ยวไปนั้นจะต้องประสบของ 5 อย่าง คือ รูป เสียง กลิ่น รส และโผฏฐัพพะ ซึ่งเรียกว่า กามคุณ 5 พระพุทธเจ้าตรัสว่าเป็นบ่วงของมาร

จิตของปฏิกิริยาทั้งหลายเมื่อเกี่ยวไปประสบอารมณ์ทั้ง 5 นั้นหรือเพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่งทำให้เกิดความยินดีพอใจดี หรือเกิดความเสียใจเป็นทุกข์ดี เรียกว่าเข้าไปติดบ่วงของมารแล้ว คำว่า "ติด" ในที่นี้ หมายความว่า สลัดไม่ออก ปล่อย วางไม่ได้ บ่วงของมารผูกหลวมๆ แต่แก้ไม่ได้ ถ้าคืนก็ยังแต่จะรัดแน่นเข้า

จิตที่สำรวมได้แล้วจะพ้นจากบ่วงของมารได้อย่างไร ปฏิกิริยา เบื้องต้นเมื่อเห็นโทษภัยในการเข้าไปติดบ่วงของมารแล้ว จึงต้องพึงสำรวมในอายตนะทั้งหลาย มีตา หู เป็นต้น พระทศพลสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสว่า ใครสำรวมจิตได้แล้ว จัก พ้นจากเครื่องผูกของมารดังนี้

ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นโคจรที่เกี่ยวแสวงหาอารมณ์ของจิต เมื่อเราปิดคือ สำรวมมีสติระงับอย่าให้จิตหลงไปใน อารมณ์ทั้ง 6 นั้นได้แล้ว เป็นอันว่ามารผูกมัดเราด้วยบ่วงไม่ได้ (ธรรมเทศนา เรื่องสังวรอินทรีย์)

35. ผู้ฝึกหัดปฏิบัติรู้เข้าใจเรื่องเหล่านี้ตามเป็นจริงว่า วิสัยของอายตนะทั้งหกนั้น มีชอบกับไม่ชอบเท่านั้น แล้วปล่อย วางเสีย ไม่ไปยึดเอามาเป็นอารมณ์ จิตก็จะกลายมาเป็นเฉยอยู่กลางๆ นั้นแหละจึงเป็นธรรมเห็นธรรม ไม่เป็นโลกอยู่ เหนือโลกพ้นจากโลก (ธรรมเทศนาเรื่อง จิตเหนือโลก)

36. การทำจิตไม่ให้หมุนไปตามอายตนะหก คือ ปรงแต่งส่งสายไปตามอารมณ์ต่างๆ นั้นเป็นการหักงก้าแห่งลือ ของวิภูจักร นักปฏิบัติผู้ฝึกหัดได้อย่างที่อธิบายมานี้ ถึงหักงก้าแห่งวิภูจักรไม่ได้อย่างเด็ดขาด ได้เพียงชั่วคราวชั่วคราว ก็นับว่าคืออีก โขแล้ว ดึกว่าไม่รู้วิธีหักเสียเลย (ธรรมเทศนาเรื่อง จิตเหนือโลก)

37. ผู้ฝึกจิต ถ้าทำจิตให้มีอารมณ์หลายอย่าง ก็จะสงบไม่ได้ และไม่เห็นสภาพของจิตตามเป็นจริง ถ้าทำให้จิตตั้งแน่ว แน่อยู่ในอารมณ์อันเดียวแล้ว จิตก็มีกำลังเบ่งรัศมี แห่งความสว่างออกมาเต็มที่ มองสภาพของจิตตามเป็นจริงได้ว่า อะไรเป็นจิต อะไรเป็นกิเลส อะไรเป็นของควรละ (ธรรมเทศนาเรื่อง สมบัติอันล้ำค่า)

38. ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา ฉะนั้นผู้ถือว่าเราถึงธรรมได้ ธรรมชั้นนั้นชั้นนี้ ผู้นั้นยังมีความอยากอยู่ จะได้ชื่อว่า เป็นผู้ถึงธรรมได้อย่างไร (ของคัมภีร์ในศาสนาพุทธ)
39. คนเราเกิดมาเหมือนกับไปยืมของคนอื่นเขามาเกิด ตายแล้วก็ส่งกลับคืน มาเกิดอีกก็ยืมมาใหม่ ดังนั้นอยู่ไม่รู้จบรู้สิ้นสักที ขออย่าลืมนักไปยืมของเขามาเกิดยังมีอยู่ จึงต้องยืมของเขารำไปไม่มีที่สิ้นสุด (ของคัมภีร์ในศาสนาพุทธ)
40. ความสละเด็ดเดี่ยว ปล่อยวางสิ่งสารพัดทั้งปวงหมดเหลือแต่ใจ อันนั้นเป็นของดีนักความสละความตายเลยไม่ตายซ้ำ เลยมีอายุยืนนาน ถึงเจ็บไข้ได้ป่วยอะไรต่างๆ ก็ทอดทิ้งหมด เลยกลับเป็นของดีซ้ำ ที่เป็นห่วงทั้งนั้นอยู่ในเรื่องความเจ็บป่วย อันนั้นป่วยก็ไม่หาย สมาริก็ไม่เป็น นั่นแหละเป็นเหตุที่ไม่เป็นสมาริ เราจะทำอะไรต้องทำให้จริงๆ ซี (อนุสสติ 10)
41. จิตของคนเราเป็นของใสสะอาดมาแต่เดิม เหตุนี้ขัดเกลากิเลสออกหมด มันจึงเห็นความใสสะอาด จึงเรียก ปกสุธรรมิท จิตต (ธรรมเทศนาเรื่องวิธึหาจิต)
42. วิปัสสนาจริงแล้วไม่ต้องคิดต้องนึก ไม่ต้องปรุงแต่ง มันเป็นเอง มันเกิดของมันต่างหาก เมื่อมันเกิดแล้วจะต้องขัดแจ้งประจักษ์ในพระไตรลักษณ์ด้วยตัวของตนเองต่างหาก
43. เมื่อปัญญาวิปัสสนาเกิดขึ้นในขณะจิตเดียวนั้นสิ้นสงสัยในธรรมทั้งหลาย เห็นสรรพสัตว์ในโลกเป็นสภาพอันเดียวกันหมดเลย ไม่มีต่ำ ไม่มีสูง ไม่มีน้อย ไม่มีใหญ่ ไม่มีหญิง ไม่มีชาย มีแต่ธาตุ 4 เกิดขึ้นแล้วดับไปเท่านั้น (ธรรมเทศนาเรื่อง ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร)
44. ปัญญาวิปัสสนา คือเห็นสิ่งทั้งปวงหมด เป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา สิ่งเหล่านั้นเป็นของไร้สาระ เป็นโทษเป็นทุกข์ เป็นภัยอันตรายแก่จิตใจ จึงปล่อยวางทอดธุระในสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น อันนี้เป็นปัญญาอันวิเศษสูงสุด เพราะคนจะพ้นจากโลกได้ก็เพราะเห็นที่สุดของโลก คือ ได้แก่เห็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา (ธรรมเทศนาเรื่อง หลักการปฏิบัติธรรม)
45. ขอให้มึศรัทธา ทำทานไปเรื่อย ทั้งทานภายนอก ทานภายใน รักษาศีล คือรักษากาย วาจา และใจ ให้มันเป็นปกติหรือรักษาจิตนั่นเอง คอยมีสติปกครองจิตใจ สิ่งใดไม่ควรคิดก็ไม่คิดสิ่งใดไม่ควรพูดก็ไม่พูด สิ่งใดไม่ควรทำก็ไม่ทำ เพราะเรามีสติรู้อยู่ว่าเราเป็นผู้มีศีล (ธรรมเทศนาเรื่อง สติควบคุมหิต)
46. ผู้มีศรัทธา มีความเพียรด้วย และมีความอดทน กล่าวหาญ ประกอบด้วยปัญญาประกอบด้วยความเพียร รักษาความดีนั้นๆ ไว้ติดต่อกันอย่าให้ขาด นั่นแหละจึงสามารถขจัดกิเลสตามสัยให้หมดสิ้นไปได้ (อรรถโนประวัติฯ)
47. ท่านผู้ที่หายจากโรคอันเกิดจากใจได้แก่ผู้สิ้นกิเลสแล้ว ถึงแม้โรคในกายของท่านจะยังปรากฏอยู่ ก็เป็นแต่อาการความรู้สึก หาได้ทำใจของท่านให้กำเริบไม่ เพราะโรคใจของท่านไม่มีแล้วสมุฏฐานคืออุปาทานของท่านได้ถอนหมดแล้ว ฉะนั้นท่านจึงมีความสุขและได้ลาภอย่างยิ่งในความไม่มีโรค (ธรรมเทศนาเรื่อง โรค)
48. ทำทานมีมากน้อยก็ต้องทำด้วยตนเอง รักษาศีลก็โดยเฉพาะส่วนตัวแท้ๆ ใครรักษาศีลให้ไม่ได้ ทำสมาธิยังลักซั้ง

หนักแน่นเข้าไปกว่านั้นอีก แต่ละคนก็ต้องรักษาจิตใจของตนๆ ให้มีความสงบหยุดวุ่นวายแผ่สาย ถ้าเราไม่รู้จักริธีทำสมาธิแล้วก็ทำสมาธิไม่เป็น จิตใจก็เดือดร้อนดิ้นรนเป็นทุกข์ เหตุนี้จึงว่า การทำทาน รักษาศีล ทำสมาธินี้เป็นกิจเฉพาะส่วนตัว ทุกๆ คนจะต้องทำให้เกิดมีขึ้นในตน (ธรรมเทศนาเรื่อง หลักศาสนา)

49. ความเป็นเศรษฐีมีเงินคนอนาถา ก็ได้เป็นอุปสรรคแก่การจับจ่ายอริยทรัพย์ของผู้มีศรัทธาปัญญา ฉะนั้นอริยทรัพย์จึงเป็นของมีคุณค่าเหนือกว่าทรัพย์ทั้งปวง (อรรถโนประวัติฯ)

50. บุญกุศลที่สร้างสมถึงที่แล้วมันจะหมดเรื่อง ไม่มีอะไรอีก และไม่เอาไปด้วย บาปก็ไม่เอา บุญก็ไม่เอา ผู้ที่ยังเอาอยู่จึงได้บุญได้บาป เป็นภพเป็นชาติขึ้น ผู้ทอดธุระแล้ว ไม่มีบุญและบาปแล้ว จึงได้เรียกว่า โลกุตระเหนือโลก (ธรรมเทศนาเรื่องจิตที่ควรข่ม - ควรข่มขี้ - ควรละ)

๐ ปัจฉิมบท

หลวงปู่เทศก์ เทสรังสี นับเป็นลูกศิษย์ที่สำคัญยิ่งของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต องค์หนึ่ง ท่านได้อุทิศสาหะปฏิบัติบำเพ็ญธรรมด้วยชีวิตเป็นเดิมพัน หลวงปู่ฯ ได้บำเพ็ญกรณียกิจเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชน และความเจริญมั่นคงแห่งพระศาสนา โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ แล้วด้วยจิตใจที่แน่วแน่มั่นคง

ผู้ที่ได้เคยกราบนมัสการท่านมักพูดในทำนองเดียวกันว่า ได้รับความอิมใจและเป็นบุญของเราที่ได้มีโอกาสกราบนมัสการท่าน ทั้งนี้คงเป็นเนื่องจากบารมีธรรมที่หลวงปู่ได้บำเพ็ญเพียรปฏิบัติมา และเมตตาจิตที่หลวงปู่แผ่มายังบุคคลเหล่านั้นนั่นเอง หลวงปู่มักให้อโวาทและเทศนาธรรมแก่ญาติโยมอยู่เสมอมา

หนังสือธรรมะที่หลวงปู่เขียนขึ้น หรือหนังสือที่รวบรวมธรรมเทศนาที่หลวงปู่แสดงในโอกาสต่างๆ เป็นหนังสือที่ให้คติธรรม เกร็ดธรรม แนะนำแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ฝึกหัดจิต และพระธรรมเทศนาสืบต่อตามคำสอนขององค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้อ่านแล้วสามารถปฏิบัติตามและสามารถเข้าใจศาสนาพุทธได้ดียิ่งขึ้น ผู้อ่านที่ปฏิบัติตามสามารถเห็นธรรมได้ตามภูมิของคนอย่างแท้จริง ท่านสาธุชนทั้งหลายที่ตั้งใจจะกราบนมัสการท่าน สามารถกระทำได้ที่วัดหินหมากเป้ง อ.ศรีเชียงใหม่ จ.หนองคาย